

УДК: 581.1 (092)

ІСТОРИОГРАФІЯ ЖИТТЄВОГО І НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ШЛЯХУ ПРОФЕСОРА С.І. ЛЕБЕДЕВА (1902-1989)

Богач Є.М., Григорюк І.П., чл.-кор. НАНУ

(Національний університет біоресурсів і природокористування України)

У статті висвітлюється історіографія життєвого і науково-педагогічного шляху визначного вченого-фізіолога й біохіміка рослин, педагога, доктора біологічних наук, професора, академіка та віце-президента Української академії сільськогосподарських наук, заслуженого діяча науки УРСР Сергія Івановича Лебедева.

Ключові слова: С.І. Лебедев, історіографія, професор, науково-педагогічна діяльність, життєвий шлях.

У 2012 р. виповнилося 110 років від дня народження знаного українського вченого в галузі фізіології і біохімії рослин та педагога, доктора біологічних наук, професора, заслуженого діяча науки УРСР, академіка й віце-президента Української академії сільськогосподарських наук (УАСГН) Сергія Івановича Лебедева. Цього ж року на урочистому засіданні Вченої ради Навчально-наукового інституту рослинництва, екології і біотехнологій Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП України) з науковою доповіддю «Життєвий шлях і науково-педагогічна спадщина професора С.І. Лебедева» виступив доктор біологічних наук, член-кореспондент НАН України, професор кафедри фізіології, біохімії рослин та біоенергетики, відомий історик природознавства І.П. Григорюк. Саме з його ініціативи і безпосередньої участі розпочалось ґрунтовне дослідження життя і творчості діяльності С.І. Лебедева, ім'я якого належить до славної плеяди науковців України.

Історіографію життя і діяльності С.І. Лебедева започатковано у 50-х роках ХХ століття, коли його фундаментальні дослідження з проблем фотосинтезу одержали офіційне визнання серед вчених та виробників. На підставі

аналізу праць, які безпосередньо чи побічно висвітлюють життєвий і творчий шлях С.І. Лебедева, виділено два ключові історіографічні періоди: радянський (50-80-ті р. ХХ ст.) і український (з 1991 р. і до нині).

Перша згадка про С.І. Лебедева з'явилась в 1928 р., коли він працював на Носівській сільськогосподарській дослідній станції. Серед постійного штату наукових співробітників станції Сергій Іванович числився фахівцем з колективних дослідів відділу пристосування, який був свого роду дорадчою службою. Основним його завданням було впровадження наукових розробок у виробництво та ознайомлення селянського населення з діяльністю дослідної станції [1, с. 11, 31].

В 1959 р. в «Трудах» Всесоюзного науково-дослідного інституту луб'яних культур, які присвячені 25-річчю з дня його заснування, С.І. Лебедев зазначався як дослідник з вивчення питань агротехніки та обробітку коноплі. Разом з іншими науковцями ним було оприлюднено підсумки з дослідження факторів росту та стадій розвитку коноплі [2, с. 7].

Згідно наявної інформації, перша згадка про професора С.І. Лебедева як українського радянського фізіолога рослин з'явилась в «Українській Радянській Енциклопедії» в 1962 р. [3, с. 34], а зго-

дом в 1981 р., в якій було коротко висвітлено його творчий шлях і наукову діяльність [4, с. 84]. В 1968 р. за вагомий вклад у розвиток вітчизняної науки та народного господарства С.І. Лебедева внесено в довідник «Учені вузів Української РСР» [5, с. 242], а за два роки до смерті (1987 р.) – «Український радянський енциклопедичний словник» [6, с. 246].

До 50-річчя від дня заснування Чернігівської сільськогосподарської станції (колишньої Носівської сільськогосподарської дослідної станції) у 1963 р. вийшов з друку в світ збірник, який присвячено підсумковим результатам її діяльності. Зокрема, у вступній статті зазначалось: «На Носовской сельскохозяйственной опытной станции долгие годы работали виднейшие ученые нашей страны – академик АН СССР и АН УССР К.К. Гедройц, С.П. Кульжинский – организатор и первый директор, А.П. Редькин – почетный академик ВАСХНИЛ, профессора Ф.Н. Германов, Ф.П. Саваренский, С.И. Лебедев, П.А. Дмитренко» [7, с. 2].

Необхідно зазначити, що найбільша кількість публікацій, які висвітлюють життя і науково-педагогічну діяльність С.І. Лебедева оприлюднено на сторінках газети «За сільськогосподарські кадри» навчальної частини Української сільськогосподарської академії (УСГА). Характерними для колишньої радянської історіографії є публікації, які висвітлюють ювілейні дати Сергія Івановича. Так, в 1962 р., коли йому виповнилося 60 років від дня народження і 35 років науково-педагогічної й громадської діяльності, в статті «Ювілей вченого фізіолога», доктора біологічних наук, професора, академіка УАСГН, висококваліфікованого педагога, провідного вченого в галузі фізіології рослин та ректора навчальної частини УСГА, вітали видатні вчені, співробітники та колеги по роботі [8, с. 2]. В 1972, 1982 і 1987 рр. були відзначені 70, 80, та 85-річні ювілеї з дня наро-

дження С.І. Лебедева. У статтях, окрім вітань колег і співробітників кафедри фізіології і біохімії рослин УСГА, наведено аналогічну інформацію [9, с. 2; 10, с. 3; 11, с. 4].

Встановлено, що автором переважної більшості публікацій була віддана учениця професора С.І. Лебедева – Л.Г. Литвиненко, доцент кафедри фізіології і біохімії рослин УСГА. У своїх статтях «Щедрість душі» 1974 р. [12, с. 3] та «Творчість віддана суспільству» 1978 р. [13, с. 2] вона ділиться теплими спогадами щодо навчання в аспірантурі і роботи на кафедрі: «У Сергія Івановича виросла ціла плеяда учнів, які успішно займаються науковими дослідженнями у різних вузах, на дослідних і біологічних станціях нашої країни та за кордоном. Сергій Іванович – чудовий педагог, який вмів захопити своїми ідеями і особистим прикладом багатьох людей на пошук нового».

У 1973 р. в історичному нарисі, який присвячений 75-річчю УСГА «Кузня сільськогосподарських кадрів», ім'я С.І. Лебедева згадується як ректора навчальної частини УСГА та одного із послідовників напрямків наукової роботи видатного вченого-фізіолога рослин і ботаніка, академіка АН УРСР Є. П. Вотчала. Водночас, наведені також оригінальні фотографії, на яких Сергій Іванович знаходиться серед ректорів, які раніше очолювали УСГА, та викладачів, що за свою сумлінну працю удостоєні найвищої на той час нагороди – ордена Леніна [14, с. 35, 39, 46].

Висока оцінка роботи професора С.І. Лебедева на кафедрах фізіології рослин Одеського державного університету (ОДУ) ім. І.І. Мечникова та фізіології і біохімії рослин УСГА була дана в наукових статтях, які опубліковано в збірнику «Развитие биологии на Украине» (1985 р.) за редакцією академіка АН УРСР К. М. Ситника. Зокрема, було зазначено: «Под руководством

С.И. Лебедева проводились детальные исследования физиологических и биохимических особенностей некоторых макрофитов Черного моря..., а на кафедре физиологии и биохимии растений в 1960-1970 гг. изучали фотосинтез ряда важных сельскохозяйственных культур. Первые электронно-микроскопические исследования растительной клетки, были посвящены изучению хлоропластов кукурузы при недостатке основных элементов питания» [15, с. 44, 123, 151].

За радянський період С.І. Лебедеву присвячено ряд статей в наукових періодичних виданнях зокрема «Физиология и биохимия культурных растений» (1972 р.) [16, с. 435] та «Український ботанічний журнал» (1982 р.). С.І. Лебедев зазначається як відомий український фізіолог рослин, ім'я якого широко відоме серед фітобіологів України та за її межами [17, с. 105].

З проголошенням незалежності України розпочинається сучасна українська історіографія дослідження науково-педагогічної та творчої діяльності професора С.І. Лебедева. Так, в 1992 р. в історико-біографічному виданні «Видные ученые Одессы» до 200-річчя м. Одеси, постаті вченого присвячено публікацію, в якій висвітлено основні події «одеського періоду» його діяльності. Наразі С.І. Лебедев подається як чудовий вчений, педагог та організатор: «По инициативе С.И. Лебедева создается изотопная лаборатория, которая работает и поныне. На протяжении шести лет, когда он заведовал кафедрой, большой коллектив сотрудников и аспирантов проводил успешное изучение проблем фотосинтеза, физиологической роли микроэлементов, пигментной системы и продуктивности морских водорослей Черного моря, имеющих большое практическое значение» [18, с. 77-82]

Водночас, значну кількість публікацій сучасного українського історіографічного періоду нами виявлено в

наукових періодичних виданнях та пресі. В 1992 р., після смерті вченого, на кафедрі фізіології і біохімії рослин УСГА, яку він очолював понад 20 років, зібралися вчені УСГА, його учні і друзі, щоб вшанувати світлу пам'ять свого товариша та наставника. Л.Г. Литвиненко в статті «Пам'яті вчителя» (газета УСГА «За сільськогосподарські кадри») зазначала: «В цьому місяці (6 березня 1992 р.) виповнилося б 90 років відомому вченому-фізіологу рослин, заслуженому діячу науки України, доктору біологічних наук, професору С.І. Лебедеву. На жаль, його нема серед нас вже два роки... Я мала змогу спостерігати, з якою глибokoю повагою і вдячністю ставилися до свого Вчителя (для мене, як і багатьох, він людина з великої букви) всі його учні, зараз давно вже кандидати наук, а деякі з них стали докторами, є й академік, які працюють в різних наукових або учбових закладах України та за кордоном» [19, с. 2].

У науково-теоретичному журналі «Физиология и биохимия культурных растений» Інституту фізіології рослин і генетики НАН України в статті Л.Г. Литвиненко «С.І. Лебедев і розвиток фізіології рослин на Україні» вчений подається як талановитий організатор досліджень з фізіології і біохімії рослин. Автор наголошує, що під керівництвом С.І. Лебедева в УСГА організовані три лабораторії: фотосинтезу, ізотопна і електронної мікроскопії, а основним напрямком наукових досліджень є вивчення фотосинтетичної діяльності і шляхів підвищення продуктивності сільськогосподарських культур [20, с. 206].

В.В. Діденко в книзі «Нарисі історії Національного аграрного університету» (до 100-річчя заснування) висвітлює постать професора С.І. Лебедева, як кваліфікованого науковця, талановитого організатора та чудового господарника: «Протягом короткого часу існування УСГА професорсько-викладацький склад навчальної частини значно активі-

зував науково-дослідну і педагогічну діяльність. Поліпшилися умови для проходження виробничої практики студентів та посилювався зв'язок науки з виробництвом. Цьому сприяли організація Митницької агрономічної дослідної станції, краще налагоджена робота Боярської, Ворзельської та Голосіївського дослідних господарств» [21, с. 90].

До 135-річчя від дня заснування ОДУ імені І.І. Мечникова на шпальтах газети «Одесский вестник» колишній його ректор ОДУ І.П. Зелінський (1987-1995) характеризує С.І. Лебедева як ректора, який почав потужне відродження науки в університеті та дав поштовх до організації студентського самоуправління [22, с.5].

В 2000 р. ім'я С.І. Лебедева внесено до біографічного словника «Професори Одеського (Новоросійського) університету» [23, с. 85-87]. У цьому ж році в книзі «Історія Одеси» Сергій Іванович згадується як повоєнний ректор ОДУ, за часів керівництва, якого було значно розвинуто науково-технічну базу та збільшено контингент студентів [24, с.469].

У фундаментальному 2-х томному виданні «Фізіологія рослин в Україні на межі тисячоліть» (2001 р.), яке містить праці великого колективу авторів і охоплює широке коло питань з проблем сучасної фізіології рослин, високо оцінено дослідження та наукові праці професора, академіка УАСГН С.І. Лебедева з проблемами «Фотосинтез» [25, с.9].

Чимало згадок і відомостей нами виявлено в наукових збірниках, які присвячені ювілейним рокам науково-дослідних станцій й навчальних закладів, де працював професор С.І. Лебедев, а саме: «90 років Носівській селекційно-дослідній станції» (2001 р.) [26, с. 3, 15], «Носівській селекційно-дослідній станції 100 років творчого шляху» (2011 р.) [27] «Національний аграрний університет» - проспект до 100-річчя НАУ (2003 р.). В історичній довідці від часів

заснування НАУ, дослідниками визнано 50-60 роки ХХ століття одним з найпродуктивнішим періодом діяльності УСГА. В цей час з 1959 по 1962 р. С.І. Лебедев – ректор навчальної частини УСГА. «Це був прообраз великих навчально-наукових університетських центрів, які функціонують зараз у високорозвинутих країнах Заходу» [28, с. 11].

Доцільно окремо зупинитися на спогадах професора Д.Ф. Лихваря, які опубліковано в бібліографічному покажчику «Професор Лихвар Данило Федорович (1902-1986)» сучасним вченим-істориком сільського господарства, професором, член-кореспондентом НААН України В.А. Вергуновим. Д.Ф. Лихвар давній товариш С.І. Лебедева ще з часів роботи в Носівській дослідній станції та Ботанічному саду АН УРСР. Завдяки йому були висвітлені деякі невідомі сторінки життя та діяльності Сергія Івановича [29, с. 22, 28, 133, 146, 151].

У біографічних покажчиках «Костянтин Меркурійович Ситник» (2006 р.) [30, с. 4] та «Горшкова Лідія Михайлівна» (2008 р.) С.І. Лебедев подається видатним вченим-фізіологом, добре відомим в науковому світі професором, доктором біологічних наук [31, с. 4].

Високо оцінено науково-педагогічну діяльність професора С.І. Лебедева і його учнів в книзі «Фізіологія рослин: проблеми та перспективи розвитку. У двох томах», за редакцією академіка НАН України В.В. Моргуна. Книга містить праці великого колективу авторів і членів Українського товариства фізіологів рослин й охоплює широке коло питань з фізіології, біохімії, генетики і біотехнології рослин. В науково-історичній статті «Українські вчені у дослідженні фотосинтезу», зазначалось про значну увагу, що приділялася кафедрою фізіології і біохімії рослин УСГА під керівництвом С.І. Лебедева, вивченню інтенсивності і продуктивності фо-

тосинтезу ряду сільськогосподарських культур (озимої пшениці, цукрового буряка, кукурудзи, картоплі, гречки тощо) в зв'язку зі структурою та функціями хлоропластів [32, с. 45].

В 2010 р. з нагоди 145-річчя заснування Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, опубліковано інформаційне видання «Одеський національний університет імені І.І. Мечникова на сторінках центральної, регіональної та університетської преси 2000-2010 рр.». Поряд з численними статтями, які висвітлюють історію, науково-освітнянські здобутки і перспективи розвитку закладу, значну увагу сконцентровано на особистостях, які спрямували зусилля на розбудову й розвиток вузу та виведення його на новий якісний рівень. Так, Л.Г. Литвиненко до 100-річчя від дня народження професора С.І. Лебедева присвятила йому пізнавальну публікацію «Волшебник изумрудной страны», в якій висвітлює образ вченого в роботі та особисті якості: «...вместо сухонького старичка, образ которого почему-то нарисовала студентка в своем воображении, я увидела высокого, представительного, с подлинно ректорской осанкой человека в очках. На первый взгляд сурового, но, как вскоре выяснилось, очень справедливого, доброжелательного, с твердым характером, требовательного к себе и другим. Это был Ученый с большой буквы, жизненным кредо для которого

являлось «честность – прежде всего!» [33, с. 35-38].

Вагомий вклад у популяризацію і увіковічення пам'яті С.І. Лебедева здійснив доктор біологічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, заслужений діяч науки і техніки України І.П. Григорюк, який присвятив йому ряд науково-історичних статей. Саме він був ініціатором і організатором дослідження творчого спадку С.І. Лебедева в галузі фізіології і біохімії рослин. Так, за люб'язної допомоги доньки Т.С. Лебедевої і внучки Т.В. Андріанової Сергія Івановича, які надали в користування особистий архів, дало змогу, значною мірою, об'єктивно відтворити його життєвий та творчий шлях. Так, починаючи з 2011 р. опубліковано науково-історичні статті, які присвячені 110-річчю від дня народження С.І. Лебедева. В них висвітлено основні віхи життєвого і творчого шляху та кваліфіковано проаналізовано наукові праці вченого. На сторінках наукових періодичних видань ОНУ ім. І.І. Мечникова [34, с.96-102], Полтавської державної аграрної академії [35, с. 210-214] і НУБіП України [36, с. 188-194] опубліковано серію статей щодо особистого внеску професора С.І. Лебедева у розвиток фізіології і біохімії рослин в Україні. Нині його творча спадщина складає золотий фонд національної науки, що використовується і нею послуговуються нові покоління науковців та педагогів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кульжинський С.П. Роботи та стан Носівської сільськогосподарської дослідної станції 1927-1928 рр. / С.П. Кульжинський . – К.: Видання НСГС, 1929. – 45 с.
2. Горшков П.А. Двадцять п'ять лет Всесоюзному научно-исследовательскому институту лубяных культур / П.А. Горшков // Труды. Всесоюзный научно-исследовательский институт лубяных культур. Сборник работ, посвященных 25-летию со дня основания института. – К.: Госсельхозиздат УССР, 1959. – Вип. XXIV. – С. 5-15.

3. Українська Радянська Енциклопедія / Гол. ред. М.П. Бажан. – К.: Головна редакція УРЕ, 1962. Том. 8. – 546 с.
4. Українська Радянська Енциклопедія / Гол. ред. М.П. Бажан. – К.: Головна редакція УРЕ, 1981. – Том. 6. – 724 с.
5. Учені вузів Української РСР / Авторський колектив: В.М. Попов (керівник), В.І. Полурез, Ю.П. Дядечко. – К.: Київська книжкова фабрика №1, 1968. – 534 с.
6. Український радянський енциклопедичний словник / Гол. ред. Бабочев Ф.С. –

К.: Головна редакція УРЕ, 1987. – Том. 2 (видання друге). – 631 с.

7. 50 лет Черниговской (бывшей Новосковской) сельскохозяйственной опытной станции / Ответственный редактор Бойко Е.И. – К.: Государственное изд-во сельскохозяйственной литературы УССР, 1963. – 193 с.

8. Ювілей вченого фізіолога / Газета Навчальної частини УАСГН «За сільськогосподарські кадри». – 7 березня №19 (306). – 1962. – С. 2.

9. Литвиненко Л.Г. Наш ювіляр / Газета УСГА «За сільськогосподарські кадри». – 24 березня №17 (1076). – 1972. – С. 2.

10. Литвиненко Л.Г. Вчений, педагог / Газета УСГА «За сільськогосподарські кадри». – 22 лютого №9 (1340). – 1982. – С. 4.

11. Вітаємо з 85-річчям / Газета УСГА «За сільськогосподарські кадри». – 3 березня №9 (1542). – 1987. С. 4.

12. Литвиненко Л.Г. Щедрість душі / Газета УСГА «За сільськогосподарські кадри». – 24 грудня №40 (1180). – 1974. – С. 3.

13. Литвиненко Л.Г. Творчість віддавна суспільству / Газета УСГА «За сільськогосподарські кадри». – 15 березня №11 (1140) – 1977. С. 2.

14. Кузня сільськогосподарських кадрів / За загальною редакцією В.В. Юрчишина. – К.: Урожай, 1973. – 149 с.

15. Развитие биологии на Украине / За редакцией К.М. Сытника. К.: Наук. думка, 1985. – Том 2. – 456 с.

16. Сытник К.М. Сергей Иванович Лебедев (к 70-летию со дня рождения) / К.М. Сытник, Л.Г. Литвиненко // Физиология и биохимия культ. растений. – 1972. – 4, – вып. 4. – С. 435-437.

17. Ситник К.М. Сергій Іванович Лебедев (До 80-річчя з дня народження) / К. М. Ситник, О. Г. Судьбіна, Л. Г. Литвиненко // Укр. ботан. журн. – 1982. – XXXIX, № 4. – С. 105.

18. Санникова О.И. Сергей Иванович Лебедев / О.И. Санникова // Видные ученые Одессы (по воспоминаниям учеников и сорудников). – 1992. – Вып. 2. – С. 77-82.

19. Литвиненко Л.Г. Пам'яті вчителя // Газета УСГА «За сільськогосподарські кадри». – 17 березня №5 (1707). – 1992. – С. 4.

20. Литвиненко Л.Г. С.І. Лебедев і розвиток фізіології рослин на Україні / Л.Г. Литвиненко // Физиология и биохимия культ. растений. – 1993. – 25, №2. – С. 205-207.

21. Діденко В. В. Нарис історії Національного аграрного університету / В. В. Діденко. – К.: Аграрна наука, 1998. – 173 с.

22. Галяс А. Судьбы, опрокинутые в историю / Газета «Одесский вестник». – 13 мая №84 (2089) - №85 (2090). – 2000. – С. 3.

23. Андрианова Т.В. Лебедев Сергей Иванович / Т.В. Андрианова, Т.В. Васильева, С.Г. Коваленко // Професори Одеського (Новоросійського) університету. Бібліографічний словник. – Том 1. Ректори. Видання друге, доповнене. – 2005. – С. 86-89.

24. Історія Одеського державного університету (1865-2000) / Гол. ред. В.А. Сминтина; Л.О. Ануфрієв, С.О. Аппатов, Ю.О. Амброз [та ін.]. – Одеса. Вид-во Астропринт, 2000. – 226 с.

25. Гуляев Б.І. Екофізіологія фотосинтезу: досягнення, стан та перспективи досліджень // Физиология растений в Україні на межі тисячоліть у двох томах. Головний редактор академік НАН України В.В. Моргун. – К.: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 2001. – Том. 1. – С. 60-74.

26. 90 років Носівській селекційно-дослідній станції: Науковий збірник / Уклад. Левченко Ф.К. – Чернігівський ЦНТЕІ, 2001. – 78 с.

27. Сардак М.О. Носівська селекційно-дослідна станція. 100 р. творчого шляху [Електронний ресурс] / М.О. Сардак // Історія науки і бібліографістика. – електронне наукове фахове видання. – 2011. - №4. – Режим доступу до видання: <http://www.dnsgb.ua/INB/2011-4/indeks.html>.

28. Національний аграрний університет України / Укладач: Д.О. Мельничук, В.П. Лисенко, І.І. Ібатуллин [та ін.]. – К.: НАУ, 2003. – 160 с.

29. Професор Лихвар Данило Федорович (1902-1986): Бібліогр. покажчик наук. праць / УААН. ЦНСГБ; Уклад.: В.А. Вергунов, А.С. Щоголь; Наук. ред. В.А. Вергунов. – К.: Аграрна наука, 2002. – 258 с.

30. Костянтин Меркурійович Ситник (бібліографія вчених України) / Відповіда-

льний редактор Мусатенко Л.І. / Наук. думка, 2006. – 148 с.

31. Горшкова Лідія Михайлівна / ІЛК УААН; Уклад.: О.А. Жуплатова, Л.М. Жуплатова, І.М. Лайко, О.П. Черноус; За ред. П.А. Голобородька. – Суми: ПП «Нота бене», 2008. – 20 с. (Бібліографічна серія «Учені Інституту луб'яних культур УААН». – Вип. 5).

32. Однойко О.Б. Українські вчені у дослідженні фотосинтезу / О.Б. Однойко, К.М. Ситник, С.К. Ситник // Фізіологія рослин: проблеми та перспективи розвитку: у 2 т. К.: Логос, 2009. – Том. 1. – С. 43-61.

33. Одеський національний університет імені І.І. Мечникова на сторінках центральної, регіональної та університетської преси, 2000-2010 рр.: інформаційне видання / ОНУ ім. І.І. Мечникова; авт.-упоряд.: С.О. Мерзлякова, О.В. Суренцова; наук. ред. В.А. Сминтина; відп. ред. М.О. Подрезова. – Одеса: Астропринт, 2010. – 904 с. Литвиненко Л.Г. Волшебник изумру-

дної країни / газета «Зеркало недели», 2002. - 23 марта №11 (386). – С.14.

34. Іваниця В.О., Григорюк І.П., Богач Є.М., Бурлака Т.В. Професор Сергій Іванович Лебедев: основні віхи науково-педагогічної діяльності / В. О. Іваниця, І. П. Григорюк, Є. М. Богач, Т. В. Бурлака // Вісник Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова – 2011. – Серія біологія. – Вип. 18 (25). – С. 96–102.

35. Аранчій В.І. Професор Сергій Іванович Лебедев: життєвий і творчий шлях / В.І. Аранчій, А.В. Калініченко, І.П. Григорюк, Є.М. Богач // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2012. – Вип. 1. – С. 210-214.

36. Мельничук Д.О. Життєвий шлях і науково-педагогічна спадщина професора Сергія Івановича Лебедева / Д. О. Мельничук, І. П. Григорюк, М. Д. Мельничук // Біоресурси і природокористування. – 2012. – 4, № 1–2. – С. 188–194.

Богач Е.Н., Григорюк И.А. Историография жизненного и научно-педагогического пути профессора С.И. Лебедева (1902-1989). В статье освещается историография жизненного и научно-педагогического пути выдающегося ученого-физиолога и биохимика растений, педагога, доктора биологических наук, профессора, академика и вице-президента Украинской академии сельскохозяйственных наук, заслуженного деятеля науки УССР Сергея Ивановича Лебедева.

Ключевые слова: С.И. Лебедев, историография, профессор, научно-педагогическая деятельность, жизненный путь.

Bogach E.M., Grigoriuk I.A. Historiography life and scientific and pedagogical way Professor S.I. Lebedev (1902-1989). The article highlights the historiography of the life and scientific and pedagogical way of prominent physiologist and biochemist plants, teacher, doctor of biological sciences, professor, academician and vice-president of the Ukrainian Academy of Agricultural Sciences, Honored Worker of Science of USSR Sergei Ivanovich Lebedev.

Keywords: S.I. Lebedev, historiography, professor, research and teaching activities, way of life.